

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

KAPOSVÁRI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
Pénzügy és Közgazdaságtan Tanszék

Doktori Iskola vezetője:
DR. UDOVECZ GÁBOR
MTA doktora

Témavezető:
DR. BALOGH LÁSZLÓ PhD

KÖZPÉNZÜGYEK ÉS INFLÁCIÓ EURÓPAI ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE (1997-2008)

Készítette:

MIKLÓS-SOMOGYI PATRÍCIA

KAPOSVÁR

2009.

1. A kutatás előzményei, célkitűzés

A doktori értekezés célja, hogy elemezze az európai országok fejlettségét, költségvetésének helyzetét továbbá, hogy megvizsgálja és számszerűsítse az összefüggést az infláció és a költségvetés egyenlege között. Ez utóbbi kapcsolat kölcsönös jellegű, a két tényező egymásra hatása jellemző. Így az összefüggés elemzésekor mindkét vizsgálati irány elképzelhető, nevezetesen, hogy *milyen hatással van a költségvetés egyenlegére az infláció mértékének változása*, illetve milyen hatással van az inflációra a költségvetési egyenleg alakulása? Ez utóbbiról számtalan szakirodalmi forrással találkozhatunk, azonban az első témában szűkebb az irodalmi paletta. Éppen ezért esett erre a választásom, hiszen így várhatóan jelentős új eredményeket tudok felmutatni a témában. Szakirodalmi kutatásom során konkrét, a témát tökéletesen lefedő írással nem találkoztam, ezért vállalkoztam arra, hogy a téma mélyebb megismerése után az európai országok körén, az 1997 és 2008 közötti időszakot felölelve elvégezzem a vizsgálataimat.

A disszertációban nem a makrogazdasági elmélet felől közelítem meg a problémát, hanem az irodalmi összefoglalás alapján a *modellezés és az ökonometriai elemzés* oldaláról, középpontban az inflációval. Az *empirikus vizsgálat* alapja elméleti összefüggéseken nyugszik. Arra vagyok kíváncsi, hogy milyen irányú és erősségű kapcsolat van az infláció és a költségvetés egyenlege között, illetve hogy az infláción túl milyen tényezők befolyásolják a deficitet, továbbá annak egyes részeit (bevételek, kiadások és a kamatkiadások mértékét).

A jelenlegi elemzés elvégzése lehetőséget teremt az európai összefüggések feltérképezésére, amellyel a háttérben zajló folyamatok és összefüggések is feltárulhatnak. Mindezek eredményeképpen a kapcsolatok megvilágítása

segítheti az országokat abban, hogy az infláció hatásait figyelembe véve elkerüljék a fenntarthatatlannak bizonyuló deficiteket és adósságokat.

Kutatásom során választ szerettem volna kapni azon kérdésekre, hogy

1. Hogyan hat az inflációs ráta változása a költségvetés egyenlegére, milyen mechanizmusokon keresztül, és milyen mértékben? Hatással van-e az infláció a költségvetési bevételek és kiadások alakulására?
2. Milyen szerepe van az államadósságnak és annak részeként megjelenő kamatkiadásoknak, a makrogazdasági helyzetnek és a fejlettségnek a fiskális mutatók alakulásában?
3. Magyarországon mi jellemzi a fiskális mutatókat és az inflációt, hol helyezkedik el hazánk a visegrádi országok között?

A célként kitűzött kérdések megválaszolása azonban nem könnyű, hiszen a különböző országok eltérő fejlettséggel, inflációval, növekedési ütemmel, különböző mértékű seigniorage-jövedelemmel, és belső adóssággal rendelkeznek, amelyek alapvetően befolyásolják a vizsgálat eredményét. Minden ország a fejlődési pályájának más-más szakaszában tart, a reálárszint konvergenciája miatt egy alacsonyabb árszintű országban szükségképp magasabb az inflációs ráta, ezért ezekben az országokban az elmélet alapján magasabb költségvetési deficitre lehet számítani. Kérdés, hogy az általam vizsgált európai országok körében igaznak bizonyul-e ez az állítás.

2. Anyag és módszer

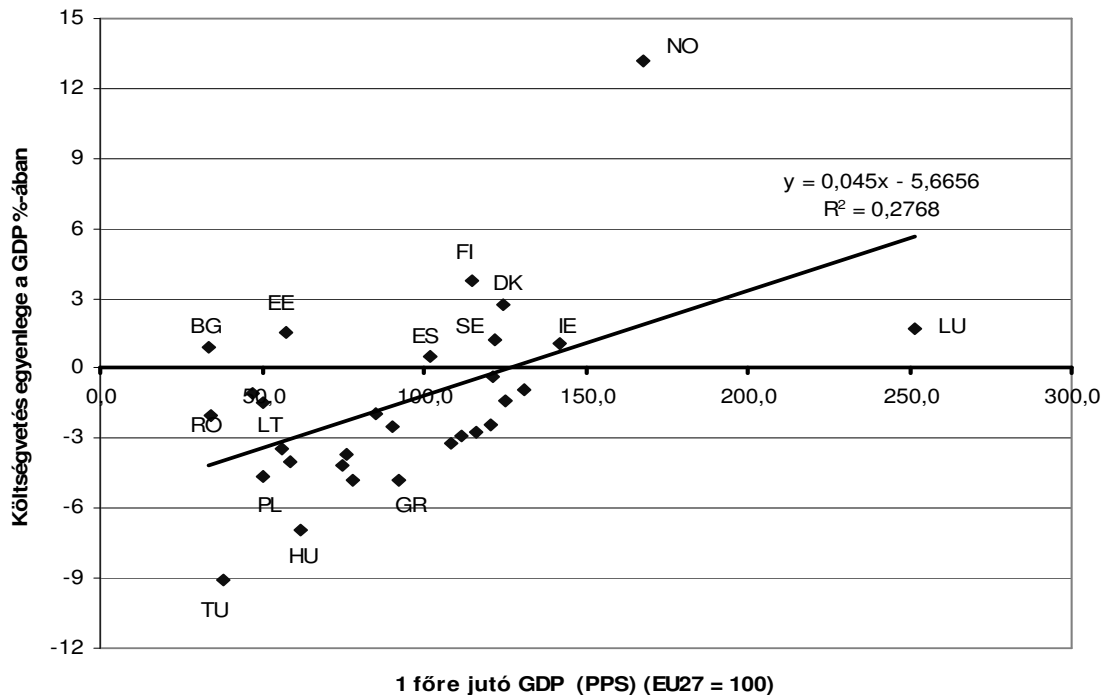
Mindegyik elemzésben az Eurostat adatait használtam fel. Az adatok 1997 és 2008 közötti időszakra vonatkoznak, korábbi elemzéseknél ennél rövidebb időszakot elemeztem, ezek jellemzően 1999 és 2007 közötti és 2001 és 2007 közötti időszakbeli adatokat jelentenek. A 27 európai uniós tagország mellett szerepelt Izland és Norvégia, néhol Törökország is, ahol ezeket jeleztem. A változók között lévő kapcsolatok feltárására számos regressziós modellt készítettem, amelyekhez a Microsoft Office Excelt, az SPSS statisztikai és a Gretl ökonometriai programcsomagot hívtam segítségül. A többváltozós statisztikai eszköztár széleskörű alkalmazásával végeztem el az elemzéseket: az egyszerű korreláció és regressziószámításon túl, k-középpontú klaszteranalízist, főkomponens-analízist és panel technikákat (fix hatású és véletlen hatású modellek) használtam. Az elemzésbe bevont változók közötti választást a rendelkezésre álló adatok köre, a hasonló tanulmányok magyarázó változói, és az általam célként megjelölt kérdések megválaszolásának lehetősége indokolta.

3. Eredmények

3.1. Fejlettség kapcsolata a fiskális mutatókkal és az inflációval

Az elemzés elvégzése után megállapítottam a 2001 és 2007 közötti átlagos értékek alapján, hogy minél fejlettebb egy ország, annál magasabbak a GDP arányos *bevételei*, éppen ezért annál jobb helyzetben van a *költségvetés*. Ha 10 százalékponttal nagyobb az 1 főre jutó GDP, akkor átlagosan 0,45 százalékponttal jobb egyenlegre lehet számítani. A legfejlettebb ország, Luxemburg kilógó (outlier) adatnak számít, míg az ugyancsak nagyon fejlett Norvégia kimagasló szufficitje miatt tér el jelentősen az általános összefüggéstől. Jobb költségvetési helyzetben van Bulgária, Észtország és Finnország, mint amit a fejlettségük alapján gondolhatnánk, hiszen jelentős mértékben felfelé térnek el a regressziótól, míg rosszabb költségvetési helyzetűek a fejlettségükhöz képest: Törökország, **Magyarország** és Görögország.

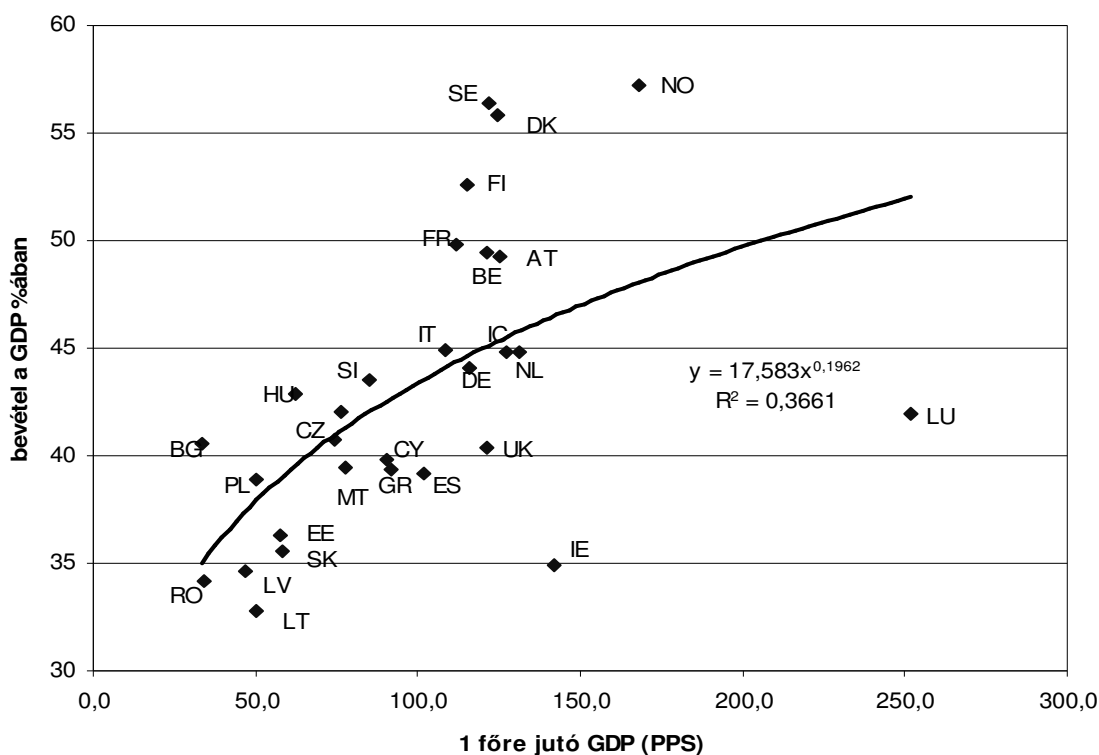
1. ábra: A költségvetés egyenlege a GDP %-ában a fejlettség függvényében

Forrás: Eurostat adatokból saját számítás alapján

Az adatok alapján megállapítható, hogy *minél fejlettebb egy ország, annál több bevételt szed be*. A regresszió szerint, ha 1%-kal magasabb az 1 főre jutó GDP, akkor átlagosan 0,196%-kal magasabb a GDP arányos bevétel. A skandináv államok (Finnország, Svédország, Dánia, Norvégia), Franciaország, Belgium és Ausztria jóval magasabb bevételi szinttel rendelkeznek, mint amennyi magas fejlettségüknek megfelelő. 45% körüli GDP arányos bevétel lenne számukra indokolt a hasonló fejlettségű országok (Ciprus, Olaszország, Németország, Izland) adata alapján. Luxemburg kiugró fejlettségéhez képest sokkal kevesebb bevétellel rendelkezik, mint azt a regresszió alapján állíthatnánk, csakúgy, mint Írország. A többi ország nagyjából a fejlettségének megfelelő GDP arányos bevétellel rendelkezik. Fontos megjegyezni, hogy **Magyarország** értéke nem kiugró ebben az esetben, ezek szerint bevételeinek nagysága arányban van fejlettségének mértékével.

2. ábra: A költségvetés bevételei a GDP %-ában a fejlettség függvényében

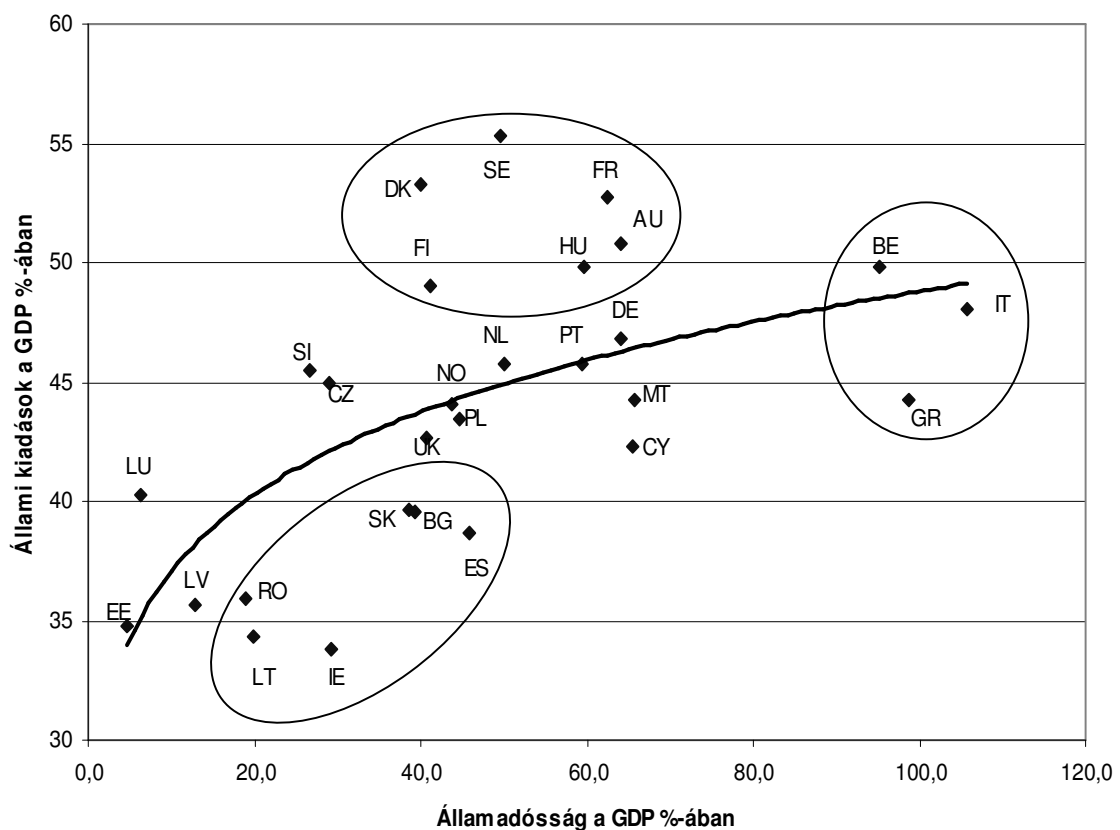

Forrás: Eurostat adatokból saját számítás alapján

Az államadósság mérete és a kiadási szint közötti kapcsolat

Az alacsony államadóssággal rendelkező országok (20% körüli GDP arányos érték) esetében indokolt az alacsony kiadási szint, azonban néhány ország esetében még túl alacsony is a regresszióhoz képest (Románia, Írország, Litvánia, Bulgária, Szlovákia, Spanyolország). A normál államadóssággal rendelkező államok egy csoportjánál (Dánia, Finnország, Svédország, Franciaország, Ausztria és *Magyarország*) a kiadási szint nincs összhangban az államadósság mértékével, annál jóval magasabb szintű kiadással rendelkeznek. A magas államadóssággal rendelkező három ország (Belgium, Olaszország, Görögország) esetében indokolt a magas kiadási szint a feltehetően magas kamatterhek miatt.

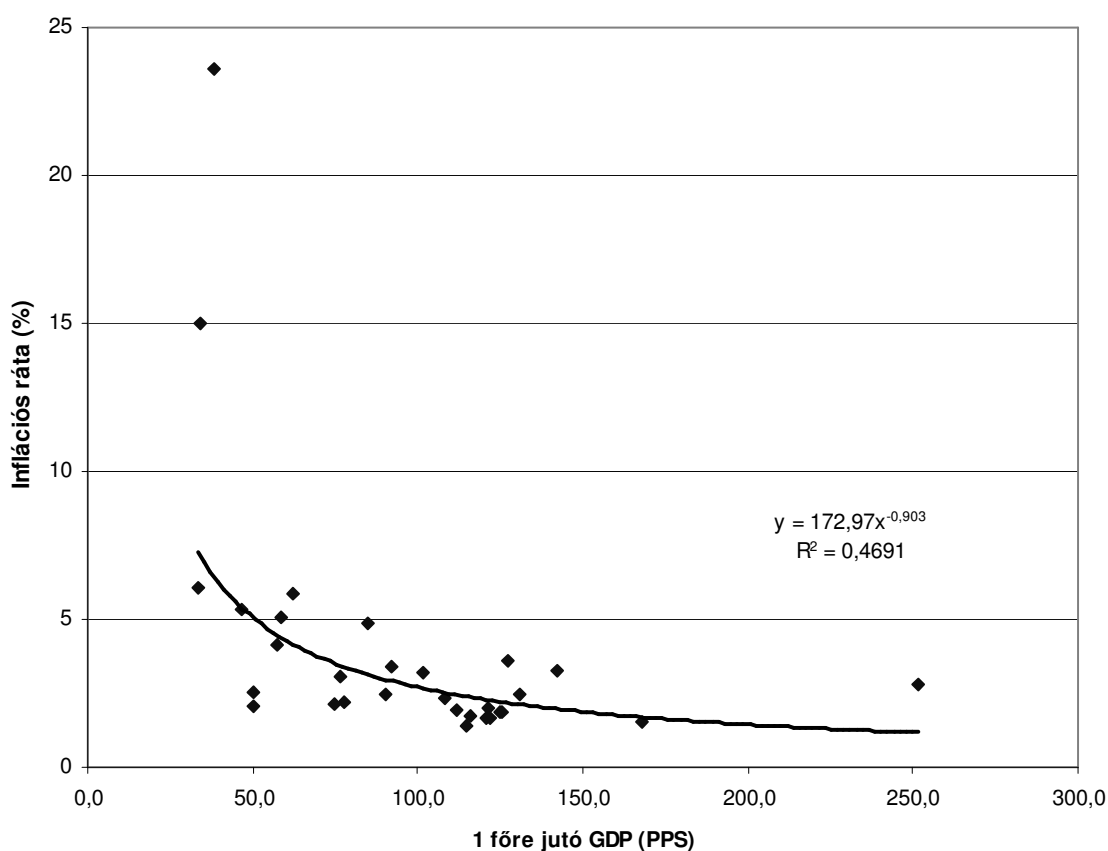
3. ábra: A GDP arányos kormányzati kiadások a bruttó adósság függvényében

Forrás: Eurostat adatokból saját számítás alapján

Az európai országok tekintetében az egyértelmű negatív irányú kapcsolat infláció és az 1 főre jutó GDP között arra enged következtetni, hogy *a fejletlenebb országok magasabb inflációval rendelkeznek*. A regresszió alapján amennyiben az 1 főre jutó GDP 1 százalékponttal nő, az inflációs ráta átlagosan 0,903 százalékponttal csökken. A 6. ábrán látható az inflációs ráta a fejlettség függvényében.

4. ábra: Az inflációs ráta a fejlettség függvényében

Forrás: Eurostat adatokból saját számítás alapján

3.2. Fejlettség főkomponens

A fejlettség leírására többféle változó alkalmas, a tartalmát nem könnyű önmagában egyetlen változóval megragadni. (Az eddigiekben az 1 főre jutó GDP-vel fejeztem ki a fejlettséget.) Az általam elemezni kívánt országok makrogazdasági változói szoros korrelációban állnak egymással, így a

multikollinearitás elkerülése érdekében nem szerencsés együttesen alkalmazni őket a regressziós elemzésekben. Ezen ok miatt döntöttem a főkomponens-analízis módszere mellett, amellyel több, azonos tartalmú, a fejlettséget közelítőleg leíró változót vontam össze egyetlen főkomponensbe, amely az információk tömörítésével a fejlettséget hivatott kifejezni. Ezzel lehetővé vált, hogy a létrehozott látens változó alapján megkülönböztessük az országokat fejlettség szerint.

Az 1 főre jutó GDP, a relatív árszint, a munkatermelékenység, a GDP reálnövekedése, és a munkanélküliségi ráta sztenderdizált értékei¹ alapján az első három felhasználásával megalkottam a fejlettség változót. Az utóbbi kettő gyengítette az eredményeket, így kihagyásra kerültek. A fejlettségi főkomponenst a változók lineáris kombinációjaként állítja elő az SPSS programcsomag. A hiányzó értékeket minden esetben az adott mutató átlagával helyettesítettem.

$$fejl = 0,357 * z_{IfoGDP} + 0,36 * z_{munkaterm} + 0,34 * z_{arszint}$$

Ezen egyenlet alapján megkapható minden egyes ország évenkénti fejlettségi mutatója. A főkomponens standardizáltsága miatt a 0 feletti értékek átlag feletti, a 0 alattiak pedig átlag alatti fejlettségre utalnak, jelen esetben az értékek -1,95 és 2,5 között szóródnak.

A főkomponens 89,42%-ot őriz meg az összinformációból (a három változó együttes varianciájából). Az 1 főre jutó GDP varianciájának 91,9%-át reprodukálta, a munkatermelékenység 93,3%-át, míg a relatív árszintet 83,1%-ban határozta meg a főkomponens. Ennek megfelelően mindhárom változónak nagyon szoros, szinte függvényyszerű pozitív irányú kapcsolata van a fejlettség főkomponenssel, amely azt fejezi ki, hogy egy fejlett

¹ Erre utal a változók jelölésében a „z” jelölés.

területen magas az 1 főre jutó GDP, a munkatermelékenység és magas a relatív árszint is.

A fejlettségi mutató létrehozása után, az alapján, az általam vizsgált országokat négy csoportba osztottam. A besorolás szerint **alacsony fejlettségűek** csoportjába Bulgária, Csehország, Észtország, Lettország, Litvánia, **Magyarország**, Lengyelország, Románia és Szlovákia tartozott. **Közepesen fejlett** országnak tekinthető ez alapján: Görögország, Spanyolország, Ciprus, Málta, Portugália és Szlovénia. A **fejlett** országok csoportjába Belgium, Dánia, Írország, Franciaország, Olaszország, Hollandia, Ausztria, Finnország, Svédország, Anglia és Izland tartozott. S végül **kiemelkedő fejlettséggel** Norvégia és Luxemburg rendelkezett.

3.3. Infláció hatása a költségvetés egyenlegére

Az európai országok körén 1997 és 2008 között végzett elemzésben az infláció nem volt kapcsolatban a bevételekkel és a kiadásokkal sem. Az elmélettel összhangban az elsődleges egyenleg és az infláció kapcsolata sem volt kimutatható. Jóllehet az infláció a kamatkidadásokra hatással van, azonban azok összkidadásokon belüli részaránya olyan kis hányadot képvisel, hogy az infláció a teljes GDP arányos kiadásokra vonatkozó hatása elenyésző. Kimutattam viszont, hogy ***szignifikáns a kapcsolat az infláció és a költségvetés egyenlege között.***

$$költsgeyenl = 2,28 - 0,042 * infl + 2,59 * fejl - 0,067 * adossag$$

Az infláció 1 százalékpontos növekedésével a költségvetés egyenlege átlagosan 0,042 százalékponttal romlik, ha a többi tényező változatlanságát feltételezzük. Amennyiben a 1 egységgel nagyobb² egy ország fejlettsége,

² Az 1 egység körülbelül akkora fejlettségbeli különbséget jelez, mint ami Finnország és Szlovénia, Anglia és Szlovákia, végül Spanyolország és Magyarország között volt 2008-ban.

akkor átlagosan 2,59 százalékponttal jobb egyenleg feltételezhető, azonos inflációs szint és adósságráta mellett. Végül, ha nagyobb az adósság 1 százalékponttal a GDP-hez képest, akkor átlagosan 0,067 százalékponttal romlik az egyenleg, változatlan inflációt és fejlettséget feltételezve. Eszerint az infláció csökkenésével költségvetési megtakarítás érhető el.

Ha kihagyjuk a fejlettséget a modellből, akkor az infláció hatása csökken, az adósságé változatlan marad:

$$költsgeyenl = 2,24 - 0,031 * infl - 0,067 * adossag$$

S végül, ha az infláció hatását tisztán is szeretnénk megkapni a következő egyenletet kapjuk:

$$költsgeyenl = - 0,983 - 0,0292 * infl$$

Az infláció hatása még kisebb lett, tehát amennyiben az infláció 1 százalékponttal nő, akkor a költségvetés egyenlege 0,0292 százalékponttal romlik átlagosan. Így a modellek többsége szerint állítható, hogy az infláció 1 százalékpontos emelkedése a költségvetés egyenlegében átlagosan 0,03 százalékpontos romlást indokol.

3.4. Magyarország helyzete és összehasonlítása a visegrádi országokkal

Magyarország *fejlettségéhez* képest rosszabb költségvetési helyzettel rendelkezik, *bevételeinek* nagysága azonban arányban van fejlettségének mértékével. Az *adósságráta* és a *kiadási hányad* szempontjából a fejlettebb országokhoz hasonló (magas adósság, magas kiadási ráta) inkább, míg *infláció* szempontjából a fejletlenebb országokhoz hasonlít (magas infláció), ezzel a legkedvezőtlenebb párosítást bírva. Hazánk költségvetési helyzete és inflációja nemcsak európai összehasonlításban kedvezőtlen, hanem a

visegrádi országok szűkebb körén elvégzett összehasonlítás alapján is állítható, hogy ***Magyarország van a legkedvezőtlenebb helyzetben.***

1997 és 2008 átlagos értékei alapján az ***infláció szerint***, a felső 25%-ba Észtország, Lengyelország, Lettország, Szlovénia, Szlovákia, Bulgária, Magyarország és Románia tartozik. Ez szinte teljesen összeesik az alacsony fejlettségű országok csoportjával. ***Fejlettség szerint*** Magyarország leginkább Észtországhoz és a többi visegrádi országhoz hasonló. Ezen országok inflációja azonban alacsonyabb tartományban van, főleg Csehországé.

Az ***adósságráták*** szerinti csoportosításban hazánk Németországgal, Franciaországgal, Hollandiával, Ausztriával, Portugáliával, Máltával, Izlanddal van egy csoportban, amelyek alacsonyabb inflációval rendelkeznek, azon országok viszont, akik hazánk fejlettségi szintjén vannak, hasonló inflációval, azonban alacsonyabb adósságrátával bírnak.

Költségvetés egyenlege alapján az alsó 25%-ba Románia, Portugália, Csehország, Lengyelország, Görögország, Szlovákia, Málta, s végül Magyarország tartozik. Ezek alapján a visegrádi országok hasonló deficittel rendelkeznek, ezért az összehasonlítást Csehországhoz, Szlovákiához és Lengyelországhoz végeztem el. Ahhoz, hogy a fiskális tényezők mindegyikét figyelembe tudjam venni, készítettem egy besorolást³ a k-középpontú klaszteranalízis módszerével is, ***az államadósság, a költségvetési egyenleg, a kiadási és bevételi hányad alapján.*** Azt találtam, hogy a magasabb adósságú csoporthoz természetesen magasabb deficit tartozik, és egyébként magasabb a kiadási és a bevételi hányad is. Ebben a csoportban kapott helyet: Bulgária, ***Magyarország***, Lengyelország és Szlovákia, míg a másik kedvezőbb adottságú csoportban Csehország, Észtország, Lettország, Litvánia, Románia és Szlovénia tartózkodott. Az itt

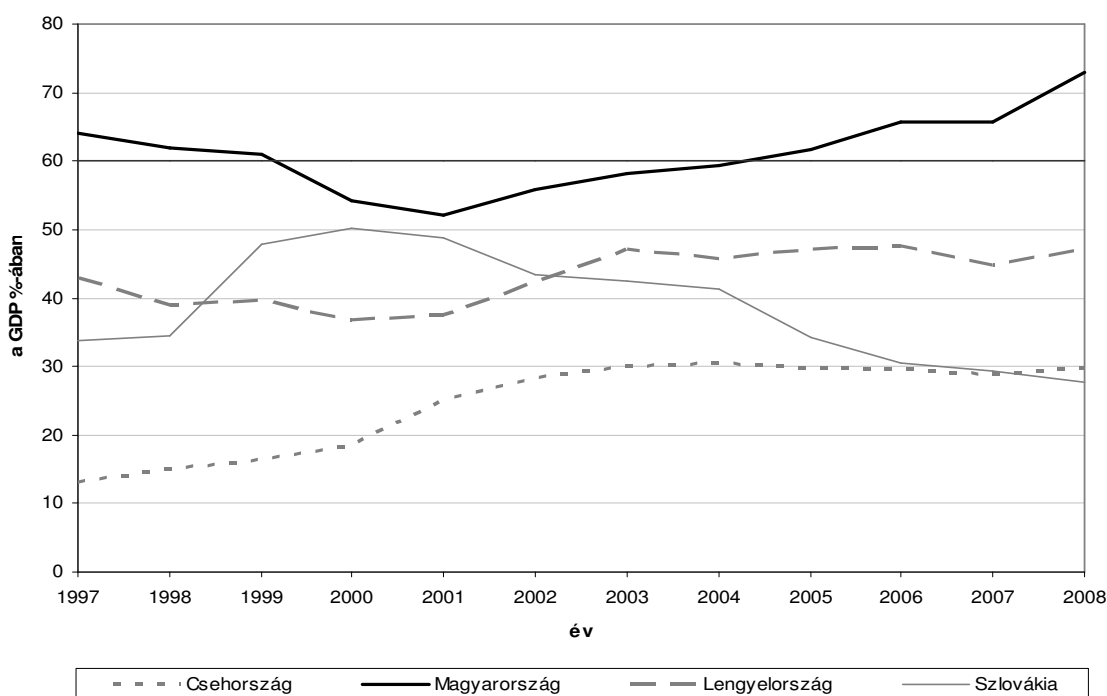
³ Ebben az esetben a 10 kelet-közép-európai országot soroltam be.

kapott eredmények nagyrészt összeesengenek a korábbiakkal, eszerint azonban Csehország jobb fiskális helyzetben van, mint a többi visegrádi ország.

A visegrádi országokkal való összehasonlítás után megállapítottam, hogy Magyarország van a legkedvezőtlenebb helyzetben minden tekintetben, de a különbségek egyre kisebbé váltak az idő előrehaladtával. Ez természetesen annak is köszönhető, hogy a maastrichti konvergencia-kritériumok teljesítése a cél az országok részéről, a gazdaság stabilizálódott, a környezet kiszámíthatóvá vált, az országok fejlettsége pedig közeledett az EU átlagához, amely magával hozta a mutatók javulását, és egymáshoz való közeledését is.

A fő problémát Magyarországon abban látom, hogy az adósságráta folyamatosan növekszik 2001 óta, (2005-ban átlépvé a 60%-os referenciaértéket is), annak ellenére, hogy az implicit kamatlábak meredeken csökkentek az elmúlt 12 évben, azonban a többi három országhoz képest még mindig viszonylag magas kamattal tudjuk csak finanszírozni az adósságunkat. Ugyan 2006-tól az elsődleges egyenlegben javulás mutatkozott, és a költségvetés deficitje is csökkent, viszont a GDP reálnövekedése jelentősen elmaradt az előző évi értékekhez képest, és a többi visegrádi országhoz képest is, továbbá a nominális növekedés is jóval alattuk maradt 2008-ban, így a fordulat mégsem következett be, tartós eredménnyel nem járt. A fiskális politikában mindenképpen szükségesnek tartom a váltást, ugyanis az elmúlt években fenntarthatatlan értékeket mutattunk fel, amelyeket már nem lehet figyelmen kívül hagyni! A kiigazítás elkerülhetetlen.

5. ábra: A visegrádi országok államadósság/GDP hányadosa 1997 és 2008 között

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés

3.5. A költségvetés egyenlegét meghatározó tényezők a visegrádi országokban

A visegrádi országok körén 1997 és 2008 között ***nem volt kimutatható összefüggés a költségvetés egyenlege és az infláció alakulása között.***

Készítettem viszont 3 modellt⁴ a költségvetést meghatározó tényezőkből:

$$\text{költségynl} = 2,78 - 0,075 * \text{adosság} + 4,37 * \text{fejl}$$

$$\text{költségynl} = - 0,98 - 0,05 * \text{adosság} - 0,235 * \text{impl kláb}$$

$$\text{költségynl} = - 4,84 - 0,59 * \text{kamatkiad/GDP} + 0,41 * \text{realnov}$$

Összehasonlítva az európai elemzésnél kapott együtthatókkal, a fejlettségben volt jelentősebb eltérés, ott 2,59 volt annak értéke, a többi változó közel azonos hatással volt a költségvetés egyenlegére az európai országokban általánosan, és a visegrádi országokban is. Megállapítható

⁴ Mindhárom modell a Random effect módszer alapján készült, 40, illetve 48 megfigyelési egység alapján.

tehát, hogy az államadóssági ráta, az implicit kamatláb, a GDP arányos kamatkidadások és a reálnövekedés közel ugyanolyan mértékű változást idéztek elő a költségvetés egyenlegében, ha azt a 29 európai ország összességében vizsgáljuk, illetve ha a visegrádi országok adatait elemezzük. Eszerint az átlagos hatások a csoporton belül is ugyanolyan mértékűek, annak ellenére az országok értékei nagyfokú heterogenitást mutatnak. Annyit viszont mindenképpen állíthatunk, hogy az *inflációnak közvetett hatása van* ezeken a magyarázó változókon keresztül *a költségvetési egyenlegre*, legfőképpen az implicit kamatlábon, a kamatkidadások/GDP-n és a fejlettségen át.

4. Következtetések és Javaslatok

A doktori értekezés célja az volt, hogy elemezze az európai országok fejlettségét, költségvetésének helyzetét továbbá, hogy megvizsgálja és számszerűsítse az összefüggést az infláció és a költségvetés egyenlege között. Ez utóbbi kapcsolat kölcsönös jellegéből adódóan az összefüggés elemzésekor mindkét vizsgálati irány elképzelhető. Én arra voltam kíváncsi, hogy *milyen hatással van a költségvetés egyenlegére az infláció mértékének változása*. A disszertációban nem a makrogazdasági elmélet felől közelítettem meg a problémát, hanem az irodalmi összefoglalás alapján a *modellezés és az ökonometriai elemzés* oldaláról, középpontban az inflációval. Az *empirikus vizsgálat* alapja elméleti összefüggéseken nyugszik. Az elemzés elvégzése után, az európai összefüggések feltérképezésével lehetővé vált a háttérben zajló folyamatok és összefüggések jobb megértése. Mindezek eredményeképpen a kapcsolatok megvilágítása segíthet abban, hogy az infláció hatásait is figyelembe véve a fiskális politika fenntartható legyen.

Az elemzés elvégzése után arra jutottam, hogy minél fejlettebb egy ország annál magasabbak a GDP arányos bevételei, ezért annál jobb helyzetben van a költségvetés, illetve annál alacsonyabb az infláció mértéke.

Kimutattam, hogy az európai országokban (1997 és 2008 közötti időszakban) az infláció nincs kapcsolatban a bevételekkel és a kiadásokkal és az elsődleges egyenleggel sem, a költségvetés egyenlegével azonban igen. Többféle modell alapján állítható, hogy ha az infláció 1 százalékponttal nő, akkor a költségvetés egyenlege átlagosan körülbelül 0,03 százalékponttal romlik, ha a mindenkor többi tényező változatlanul marad. Ezzel szemben a visegrádi országok körén ugyanez nem volt

kimutatható. A költségvetést meghatározó tényezők között helyet kapott viszont az államadósság, a fejlettség, az implicit kamatláb, a reálnövekedés és a kamatkidadások GDP-hez viszonyított aránya, csakúgy, mint az európai országoknál.

A hasonló fejlettségű országokhoz képest Magyarország nagyobb inflációval és államadóssággal rendelkezik. A költségvetési egyenleget emiatt nehéz összehasonlítani. ***Fejlettség*** szerint Magyarország leginkább Észtországhoz és a többi visegrádi országhoz hasonló. Ezen országok ***inflációja*** azonban alacsonyabb tartományban van, főleg Csehországé. ***Államadósság szempontjából*** ezen országok átlagos értékei alapján egyáltalán nem vethető össze a költségvetési helyzetük, ugyanis Magyarország átlagosan 61 százalékos adósságrátával rendelkezik, míg a többi ország jellemzően alacsony adósságrátát tudhat magáénak. A visegrádi országok csoportja hasonló ***deficittel*** rendelkezik, ezért az összehasonlítást Csehországhoz, Szlovákiához és Lengyelországhoz végeztem el. Összehasonlítás elvégzése után arra jutottam, hogy Magyarország költségvetési helyzetét, inflációját tekintve a legkedvezőtlenebb helyzetben van. Az idő előrehaladtával országok között fennálló különbségek egyre kisebbé váltak. A legfőbb probléma Magyarország esetében az államadósság gyors ütemű növekedése, amely jelen állapotában fenntarthatatlan.

A későbbiekben további kérdések várnak megválaszolásra, a jelenlegi eredmény felülvizsgálatán túl, érdemes lenne figyelembe venni a ciklikus ingadozások okozta eltéréseket, vagy a politikai tényezőket (pl. a parlamenti választások éveinek hatását), illetve azt, hogy mekkora az aktivitási ráta, fontos lenne elemezni továbbá a belső és külső adósság megoszlását és a hosszú távú kamatlábakat is. Tehát mindazokat, amelyek bármilyen ok folytán ebben az értekezésben nem szerepeltek. Ebben a témában nem

elhanyagolható a folyó fizetési mérlegre gyakorolt hatás sem. Mindezekkel még inkább tudnánk árnyalni a képet, és eredményesebben tudnánk megvilágítani a költségvetés egyenlege és az infláció közötti kapcsolatot. Szükségesnek tartom továbbá a dinamikát is bevonni az elemzésbe, a folyamatok pontosabb leírásának érdekében. A későbbiekben, ha több adat áll rendelkezésre, szeretnék kialakítani egy dinamikus elemzési modellt az általam vizsgált tényezőkre, amely jobban leírja a gazdasági folyamatok közötti összefüggéseket. Ezen modell felállításával várhatóan a költségvetési deficit és az infláció közötti kapcsolat kölcsönös, kétirányú kapcsolatának jellegét is meg lehetne határozni.

A dolgozattal nem kívántam a gazdaságpolitika által széles körben használható és elfogadható ajánlásokat adni, vagy a döntéshozóknak alkalmazandó tanácsokkal szolgálni. Hiszen nem bizonyított, hogy eredményeim minden körülmények között érvényesek, mivel legjobb esetben is csak 12 év adataival dolgoztam, emiatt a levont következtetések csak fenntartással kezelhetők, a későbbiekben mindenképpen felül kell vizsgálni az eredményeket. Céлом az volt, hogy az általam vizsgált tényezők kapcsolatrendszerét feltárjam a megfelelő keretrendszer feltételezései mellett.

A fő kérdés a költségvetés meghatározó tényezőinek számbavétele köré csoportosult, az inflációval a középpontban. A hatás számszerűsítésekor sokféle tényezőt kell figyelembe venni, s így többféle nehézséggel kellett szembenézni, hiszen a különböző országok eltérő fejlettséggel, inflációval, növekedési ütemmel, különböző mértékű seigniorage-jövedelemmel, és belső adóssággal rendelkeznek. Az általam vizsgált európai országok körén igaznak bizonyult az elmélet szerinti állítás, hogy magasabb inflációs rátához magasabb költségvetési deficit társul, azonban a visegrádi országok körén nem lehetett kimutatni ezt az együttjárást. Magyarország esetében

(igaz, csak 12 év adata alapján) éppen az ellenkezője volt valószínűsíthető. Ahogy azt a disszertációban részletesen kifejtettem, a pontos tennivalókat, javaslatokat már számos szerző megtette, eddig azonban úgy tűnik azok süket fülekre találtak, de ezzel a dolgozattal is tovább szeretném erősíteni az ösztönzést, hogy nincs idő tovább várakozni, változtatni kell, és a fiskális politika stabilitásának megteremtésére, és annak fenntarthatóságára kell törekedni, a monetáris stabilitás elérése, majd annak megtartása mellett!

A jövőbeli tennivalók pontos meghatározása az elmúlt évek tapasztalatai alapján nem könnyű, ugyanis a 2008-as év második felében kibontakozó világválság kihívást okozott nemcsak Magyarországon, s a környező országokban, hanem Európában, sőt a világ minden táján. S megbolygatva a körülményeket felülírta az összes korábban létező szabályt. Ami biztos, hogy a helyzet tarthatatlanságig fajult, amelyre plusz teherként rakódott a válság eljövetele. A kiadások csökkentése, az államadósság lefaragása, az egyensúly megteremtése továbbra is létkérdés Magyarország számára.

5. Új kutatási eredmények

1. Megállapítottam az európai országok 2001 és 2007 közötti átlagos értékei alapján, hogy minél fejlettebb egy ország annál magasabbak a GDP arányos *bevételei*, éppen ezért annál jobb helyzetben van a *költségvetés*. Ha 10 százalékponttal nagyobb az 1 főre jutó GDP, akkor átlagosan 0,45 százalékponttal jobb egyenlegre lehet számítani, illetve ha az 1 főre jutó GDP 1%-kal nagyobb, akkor a GDP arányos bevételek 0,196%-kal magasabbak, az *inflációs ráta* pedig átlagosan 0,903 százalékponttal kisebb, Magyarország esetében ez az együttható 0,86 volt.
2. Az 1 főre jutó GDP, a relatív árszint, a munkatermelékenység sztenderdizált értékei alapján megalkottam egy fejlettségi mutatót, amely alapján csoportokat képeztem. A besorolás szerint ***alacsony fejlettségűek*** csoportjába Bulgária, Csehország, Észtország, Lettország, Litvánia, ***Magyarország***, Lengyelország, Románia és Szlovákia tartozott. ***Közepesen fejlett*** országnak tekinthető ez alapján: Görögország, Spanyolország, Ciprus, Málta, Portugália és Szlovénia. A ***fejlett*** országok csoportjába Belgium, Dánia, Írország, Franciaország, Olaszország, Hollandia, Ausztria, Finnország, Svédország, Anglia és Izland tartozott. S végül ***kiemelkedő fejlettséggel*** Norvégia és Luxemburg rendelkezett.
3. 1997 és 2008 között vizsgálva a 29 ország adatait kimutattam, hogy szignifikáns a kapcsolat az infláció és a költségvetés egyenlege között. Többféle modell alapján állítható, hogy ha az infláció 1 százalékponttal nagyobb, akkor a költségvetés egyenlege átlagosan körülbelül 0,03 százalékponttal rosszabb, ha a többi tényező változatlanul marad. Fontos tényezőként szerepelt az

államadósság is az egyenleg meghatározásában. (0,06 körüli együtthatóval) A visegrádi országok körén viszont nem volt kimutatható összefüggés a költségvetés egyenlege és az infláció alakulása között. A költségvetést meghatározó tényezők között helyet kapott viszont az államadósság, a fejlettség, az implicit kamatláb, a reálnövekedés és a kamatkidadások GDP-hez viszonyított aránya.

4. **Magyarország** fejlettségéhez képest rosszabb költségvetési helyzettel rendelkezik, bevételeinek nagysága azonban arányban van fejlettségének mértékével. Az adósságráta és a kiadási hányad szempontjából a fejlettebb országokhoz hasonló (magas adósság, magas kiadási ráta) inkább, míg infláció szempontjából a fejletlenebb országokhoz hasonlít (magas infláció), ezzel a legkedvezőtlenebb párosítást bírva. Hazánk költségvetési helyzete és inflációja nemcsak európai összehasonlításban kedvezőtlen, hanem a visegrádi országok szűkebb körén elvégzett összehasonlítás alapján is állítható, hogy Magyarország van a legkedvezőtlenebb helyzetben, azzal együtt, hogy a négy ország közötti különbségek az idő előrehaladtával egyre kisebbé váltak. A fő probléma Magyarország esetében az államadósság gyors ütemű növekedése, mely jelen állapotában fenntarthatatlan helyzetben van.

7. Az értekezés témaköréből írt tudományos közlemények

Szakmai folyóiratban megjelent publikációk:

1. **Somogyi Patrícia** (2006): Olaszország inflációjának regionális elemzése (2000-2004), Acta Scientiarum Socialium, Tomus XXI.-XXII./2006. Kaposvár, 129-148. oldal
2. **Miklós-Somogyi Patrícia** (2007): A költségvetés egyenlege és az infláció kapcsolata, Acta Oeconomica Kaposváriensis, Vol 1., No. 1-2, Kaposvár, 165-174. oldal
3. **Miklós-Somogyi Patrícia – Balogh László Ph.D.** (2009): The relationship between public balance and inflation in Europe (1999-2007). Bamberg Economic Research Group on Government and Growth, Working Paper, Bamberg University, Bamberg, Germany. 2009. június
4. **Miklós-Somogyi Patrícia – Balogh László Ph.D.** (2009): Költségvetés és infláció európai összehasonlító elemzése (1999-2007). Közgazdaság, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest. Megjelenés alatt.

Előadás:

1. **Miklós-Somogyi Patrícia** (2007): Infláció és adózás. Előadás a Kaposvári Egyetem 1. Gazdaságtudományi Konferenciáján. 2007. november 9.